

DE ZWERFSTEEN

PERIODIEK ORGAAN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

Zilveren Bruidspaar A. en A.W. van Asselt in 1949 met links zittend de moeder van de zilveren bruid en rechts hun dochter Annie. Staand: tweede van links oudste zoon Chris en geheel rechts zoon Ben met hun verloofdes.

- Zoals de bovenstaande foto al laat zien, neemt de geschiedenis van de familie Van Asselt een belangrijke plaats in in deze uitgave van *De Zwerfsteen*. De familie heeft enkele generaties pal gestaan voor een verantwoorde broodvoorziening in Steenderen. Marian van der Haar begint haar artikel dan ook met de constatering dat er flink wat brood wordt gegeten in ons landje.
- Wist u dat in vroeger jaren de mogelijkheid bestond je dienstplicht af te kopen? Daar moet wel een behoorlijk bedrag aan te pas komen, zodat deze omzeiling van de plichten was voorbehouden aan de mensen die het zich konden veroorloven. Een sociale tweedeling in de maatschappij dus!

HVS

2005/2

ISSN: 1386 - 5943
Oplage: 400
Augustus 2005

Voorwoord

De algemene ledenvergadering van maart ligt al weer bijna 5 maanden achter ons. We kunnen terugkijken op een goed bezochte en vooral interessante avond. Na de gebruikelijke agendapunten die min of meer standaard zijn op zo'n ledenvergadering, stond er na de pauze wat luchtigs op het programma. De heren Fons Rouwhorst en Henk Graaskamp wisten ons ook dit keer met de dia-serie Boer'n van gister'n de bezoekers te boeien. Thans zijn we al weer druk bezig met de voorbereiding van de excursie en het invullen van de ledenavonden voor het komende seizoen. De voorlopige data (op maandag) zijn: 26 september en 21 november 2005 en 23 januari en 20 maart 2006. Over de excursie zullen wij u zo spoedig mogelijk nader informeren. Wij zijn al een eindje op weg bij het maken van een beleidsplan voor onze vereniging. Om een zo groot mogelijk draagvlak te creëren, willen we met bestuur, redactie en archiefcommissie de plannen voor de toekomst verder uitwerken. Ik wil vanaf

deze plaats alle vrijwilligers, leden van bestuur, redactie, archiefcommissie, bezorgers, schrijvers van artikelen en alle andere mensen die hand en spandiensten voor ons verrichten, hartelijk dank zeggen voor hun inzet. Zonder die bijdragen is het niet mogelijk een vereniging als de onze in stand te houden. Geschokt zijn wij allen door het plotseling overlijden van ons redactielid Jan Gebbing. Ofschoon Jan de laatste jaren al wel wat met zijn gezondheid tobde, kwam zijn bericht van overlijden volkomen onverwacht. Het In Memoriam in de Achtste Steen van de maand juni vertolkt ook onze gevoelens. Ook vanaf deze plaats willen we Jan herdenken. Hij heeft, getuige ook zijn Koninklijke Onderscheiding tot Lid in de Orde van Oranje Nassau, veel voor onze gemeenschap gedaan. Ons medeleven gaat uit naar zijn naaste familie en we wensen hen de kracht om het verlies van Jan te kunnen verwerken.

Wim Achterkamp, voorzitter

"De Zwerfsteen" is de kwartaaluitgave van de historische vereniging van (de voormalige gemeente) Steenderen, opgericht 1 juni 1992.

BESTUUR:

Voorzitter: Wim Achterkamp
Bronkhorsterweg 32
7221 AC STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 17 47
Fax 0575 - 45 09 66

Secretaris:

Gerard Wesselink
Dambroek 7
7223 DT BAAK
Tel. 0575 - 44 14 89

Penningmeester:

Bertus Rietberg
Hoogstraat 23
7227 ND TOLDIJK
Tel. 0575 - 45 20 04

LEDEN:

Yvonne Koning
Paardestraat 7
7221 NE STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 26 24

Fred van der Mije

Hofstraat 4
7223 LR BAAK

REDACTIE:

Eindredacteur: Wim de Lange
Weth.Massinkstraat 3
7227 DB Toldijk
Tel. 0575 - 45 28 70
Email: wimdelange@zonnet.nl

Secretariaat: Maria Schotman
Dr. A. Ariënstraat 37
7221 CB Steenderen
Tel. 0575 - 45 16 18
Email: mariaschotman@gmail.com

REDACTIELEDEN:

Wim de Lange, Maria Schotman
en Carel Swaan.

REDACTIEMEDEWERKER:

Wil Gijssman

CONTRIBUTIE:

De contributie is m.i.v. 2002
vastgesteld op €15 per huisadres
Bankrelatie: Regiobank Steenderen
Bankrekening nr.: 685289710
t.n.v. de Historische Vereniging
Steenderen.

Vormgeving en druk:

Doetinchem Tel. 0314 - 37 25 48

Ledenaanbieding!

Speciale herdenkingseditie 'De Bevrijding'

De Bevrijding is een boekwerk in hardcover omslag, formaat 27x30 cm. Het bevat meer dan 30 facsimilé's van zeldzame documenten die de tekst van het boek tot leven brengen. De lezer kan deze gedenkwaardige periode uit de geschiedenis nu zelf beleven aan de hand van originele kaarten, dagboeken brieven, geheime documenten en memo's, propagandamateriaal, affiches en logboeken, die bewaard worden in het Imperial War Museum in Londen en andere verzamelingen in de hele wereld. Veel van deze memorabilia zijn nog niet eerder openbaar gemaakt. Met meer dan 200 foto's en 20 kaarten in kleur. Inclusief de (Engelstalige) audio CD "We fought in Europe" van 72 minuten, met getuigenissen van veteranen. De Titanenstrijd van de geallieerden om Noord Europa, tot leven gebracht met facsimilé's van zeldzame documenten.

De meeste van de befaamde veldslagen en gevechten van de Tweede Wereldoorlog speelden zich af tussen juni 1944 en mei 1945. Vanaf D-day via operatie Market Garden, het Arendsnest, de schokkende ontdekking van de concentratiekampen en de onvoorwaardelijke overgave van nazi-Duitsland.

D-Day

De grootste invasie in de geschiedenis, D-Day, vond plaats op 6 juni 1944. De slag om Normandië duurde tot eind augustus. Meer dan een miljoen soldaten uit Engeland, Amerika, Canada, Frankrijk, Polen en Duitsland namen er aan deel en bezegelden het lot van Hitlers Derde Rijk. Het betreft een boekwerk in hard cover omslag, formaat 27x30 cm. Het bevat meer dan 30 facsimilé's van zeldzame documenten e.d. een zelfde soort invulling als het vorige beschreven boek. Ook in dit boek veel (200) foto's en 20 kaarten in kleur. Ook hierbij hoort een Engelstalige audio CD van 72 minuten met getuigenissen van veteranen Voor beide boeken geldt: de normale prijs bedraagt 42,50 euro. De speciale prijs voor de leden van de Historische Vereniging Steenderen is 37,50 euro.

U kunt bestellen door middel van onderstaande bon. In te leveren bij een van de bestuursleden. Of d.m.v. e-mail: fredmije@worldonline.nl
Titelvermelding:

9021543869 De Bevrijding aantal:
9021544741 D-Day aantal:

Naam:

Adres:

Plaats:

door
Marian van der Haar

Het verhaal van een bakkersfamilie in Steenderen

In Nederland gebruiken de meeste mensen twee broodmaaltijden per dag. Maar wie zorgt ervoor dat dit belangrijke voedsel beschikbaar is? Het is duidelijk dat de bakker daarin een hoofdrol speelt. In Steenderen vestigt zich in de negentiende eeuw een bakker in de Dorpsstraat. Zijn zoons worden bakker, zijn vijf kleinzoons kiezen dat beroep en sommige zoons van die kleinzoons zijn nog steeds ... bakker. Over die mensen, de familie van Asselt, gaat dit verhaal.

Hendrik van Asselt

Op 22 februari 1842 laat bakker Hendrik van Asselt zich inschrijven in het bevolkingsregister van de gemeente Steenderen samen met zijn vrouw en drie kinderen. Hendrik is geboren op 6 oktober 1805 in Velp, gemeente Rheden en zijn vrouw, Geertruida Nijkamp, op 7 maart van hetzelfde jaar in Toldijk, gemeente Steenderen. Geertruida gaat in 1824 naar Zutphen om er te werken als dienstmeid. Op 12 mei 1830 trouwt ze in Arnhem met Hendrik van Asselt. Haar ouders, Teunis Nijkamp en Hendrika Weijers, zijn dan overleden. Het echtpaar trekt naar Zuid-Holland waar Hendrik vermoedelijk een bakkerij heeft overgenomen in Schiebroek, een plaats die nu bij de gemeente Rotterdam hoort. Zoon Hendrikus Gerardus Theodorus wordt er op 21 april 1836 geboren en zijn zusje Anna Wilhelmina op 6 oktober 1838. Hun derde kind Johanna Antonia komt op 1 maart 1841 ter wereld in Vlaardingen. Een jaar later gaat het gezin naar Steenderen.

Terug naar Gelderland

Heeft Hendrik van zijn broer gehoord dat er in Steenderen een bakkerij te koop is? Deze broer, Peter Gerrit van Asselt, is dan al jaren onderwijzer in Toldijk. Volgens geschiedschrijver Harmen Addink is hij op 6 september 1826 "aangesteld door het Plaatselijk Bestuur". Hij geeft dus les aan een openbare lagere school en dat gebouw staat aan de Schooldijk. Nu is dit een doodlopende zijtak van de Hoogstraat in Toldijk. In de Dorpsstraat in Steenderen wil bakker Jan Willem Starink zijn bedrijf verkopen en bij de nieuwe eigenaar in dienst treden. Die bakker hoeft geen kostbare houtoven te bouwen in de bakkerij, want dat heeft zijn voorganger al gedaan. Ook heeft hij meteen een goede hulp bij het bakken. Hendrik begint bovendien een kruidenierswinkel en een café. Hij en zijn vrouw

Geertruida verdelen de taken als volgt: de bakkersvrouw zorgt voor de winkel en het huishouden en Hendrik is zowel kastelein als bakker. Tegen het huis aan de achterkant op het zuidwesten is een stal gebouwd en daarachter ligt een flink stuk weiland. In die stal komen koeien en een paard. Als ze bijna drie jaar in Steenderen wonen, krijgen ze op 1 april 1845 een dochter Geertruida Henrica. Als de baby zeven maanden is, overlijdt haar moeder op 12 november van dat jaar. De burens Martinus Eijmans (42), zadelmaker en Garrit Loman (30), kleermaker doen aangifte. In de overlijdensakte staat dat beiden "bekenden van de overledene" zijn. Hendrik blijft met vier kinderen achter. Bovendien heeft hij een van de zwaarste beroepen die er zijn namelijk bakker. Er zit niets anders op dan snel te hertrouwen. In die tijd komt dat veel voor, want vrouwen stierven vaak in het kraambed of korte tijd later.

Tweede huwelijk

Hendrik vindt Jantjen Buenink bereid om voor zijn jonge kinderen te zorgen. Jantjen is geboren op 3 augustus 1810 en dus vijf jaar jonger dan haar man. Zij is enig kind van C. Buenink en H. Schierboom uit Bronkhorst. De namen van haar ouders worden verschillend geschreven zoals Boenink en Scheurboom. In die tijd schrijven de mensen zoals ze spreken, want een uniforme spelling is er nog niet. Als ze in Steenderen trouwen op 19 februari 1847 is Hendrik 41 en Jantjen 36 jaar. De "ambtenaar van den burgerlijken stand", in dit geval burgemeester E.G. Planten, vraagt de volgende "bescheiden te overleggen":

- doopakte van de bruidegom (Hendrik is op 13 oktober 1805 gedoopt, een week na zijn geboorte);
- geboorte-akte van de bruid;
- verklaring van het overlijden van de eerste vrouw van Hendrik;
- overlijdensakte van de ouders van de bruid;*
- bewijs van afkondiging van het huwelijk op "twee zondagen voorafgaand". Dat afkondigen gebeurt in de Dorpskerk in Steenderen.

Steenderen heeft in 1847 geen gemeentehuis. Wel is er de "secretarie" bij het woonhuis van de burgemeester. Hier wordt de trouwakte ingeschreven. De bruid zet haar handtekening onder die van haar man en schrijft haar naam met een c namelijk als Bueninck.

Getuigen zijn mensen die bij hen in de buurt wonen: H. Beuseker (31), koperslager, G. Loman (38) kleermaker, H. Goorkate (53), metselaar en G. Salemink (45) rijkscommies. In die tijd zijn het dus geen familieleden van de huwelijkspartners die getuigen zijn. Er zijn zelfs mensen bij

*
Deze verklaring komt in plaats van hun toestemming voor het huwelijk. Jantjen heeft die nodig ongeacht haar leeftijd. Een vrouw is in die tijd "handelingsonbekwaam", dat wil zeggen: ze kan niet zelfstandig een overeenkomst sluiten die rechtsgevolgen heeft zoals het al of niet in gemeenschap van goederen getrouwd zijn.

van een andere geloofsrichting dan die van de gehuwden. In die tijd is er van verzuiling nog geen sprake. Ook de verhoudingen tussen werkgevers en werknemers zijn anders. De sfeer in de bakkerij is er een van gelijkwaardigheid. De baas is niet meer dan de knecht wat het werk betreft.

Het is landelijk zo dat de patroon moet zorgen dat het personeel voldoende werk heeft. Zo beschermt hij hen tegen werkloosheid.

Uit het tweede huwelijk van Hendrik worden eveneens vier kinderen geboren. Op 29 april 1848 is dat Christiaan Gerrit en twee jaar later krijgt hij een broertje: Peter Gerrit Jan. Dit kindje overlijdt als het twee jaar is. In die tijd komt kindersterfte veel voor. Ziekten als kinkhoest en difterie maken veel slachtoffertjes. In 1850 is het gezin uitgebreid met een dochtertje Harmina. Op 19 januari 1852 is er weer een zoontje. Hij krijgt de eerste twee namen van zijn gestorven broertje én die van zijn vader namelijk Peter Gerrit Henricus. In het bevolkingsregister van de vroegere gemeente Steenderen zien we twee veranderingen bij deze naam. De e van Gerrit is gewijzigd in een a en tussen de n en r van Henricus staat een d in rode inkt. Zijn namen worden nu: Peter Garrit Hendrikus. Zo gemakkelijk gaat een naamswijziging in die tijd.

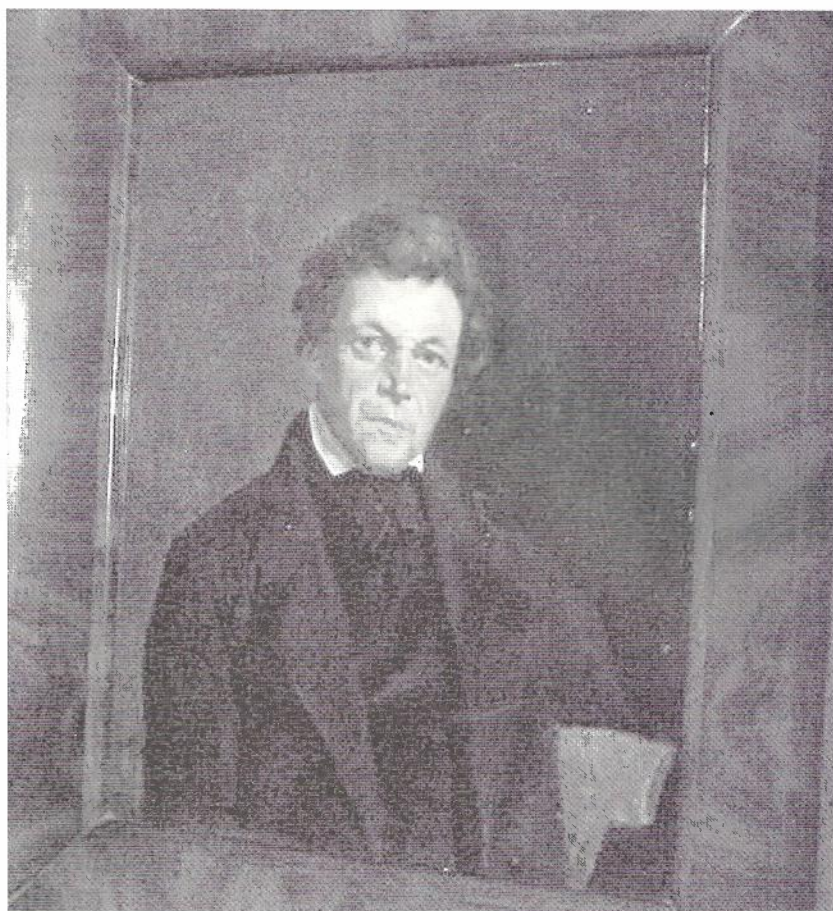
Geschilderd portret

Het domein van de bakkersvrouw is de winkel.

Daar kan Jantjen het werk alleen wel af maar voor het huishouden heeft ze waarschijnlijk hulp gehad. De keuken van de familie ligt naast de winkel. Een raampje in de binnenmuur zorgt ervoor dat Jantjen kan zien of er een klant in de winkel is. Omgekeerd kan ze de kinderen in de gaten houden. De oudste is naar school en de twee jongsten zijn in de keuken. De peuter waarschijnlijk in een soort loopstoel, die het kindje zelf kan voortbewegen en de baby in een rieten schommelwieg.

Hendrik zorgt voor de winkelvoorraad en hij moet drank bestellen voor het café. Petroleum voor de olielampen en huisbrandolie laat hij in het dorp halen. Jan Willem Starink verzorgt het paard. Hij spant het dier voor de kar om brood te bezorgen en meel te halen. Takkenbossen en turf voor de houtoven komen van buiten het dorp.

Turf is er bij het veer in Bronkhorst en de takkenbossen zijn waarschijnlijk afkomstig van de "snoeibosschen" aan de weg naar Doesburg, de huidige Oltmansstraat. De zaken gaan goed en Hendrik laat van zichzelf en zijn vrouw een portret schilderen. Door welke schilder en in welk jaar dat gebeurt, is niet bekend. Op dat schilderij leunt de winkelier ontspannen achterover en hij ziet er uit als iemand van midden veertig. Jantjen is afgebeeld met een cornetmuts, de voorloper van de knipmuts. Als een meisje 17 of 18 jaar is, wordt het lange haar gedeeltelijk afgeknipt en

"gespleten" dat wil zeggen in een scheiding gelegd. Het halflange haar komt in een knotje achter op het hoofd van de jonge vrouw en daarover gaat de muts.

Op 8 juli 1857 is Hendrik opnieuw weduwnaar. Jantjen overlijdt als ze iets meer dan tien jaar getrouwd zijn. Hun jongste zoon is vijf jaar als hij zijn moeder verliest.

Secedina of Sevedina

Hendrik besluit om voor de derde keer te trouwen en nu is zijn vrouw 19 jaar jonger dan hij.

Zijn bruid is Secedina Johanna Leonora de Feijfer, geboren op 22 maart 1824, als dochter van notaris Jan de Feijfer. Wanneer Secedina trouwt op 8 oktober 1858 is haar moeder overleden en woont haar vader in Barneveld. Getuigen bij dit huwelijk zijn ook nu weer burens van Hendrik, want allen wonen ze in of bij de tegenwoordige Dorpsstraat in Steenderen.

Het zijn J. Boogman (56) timmerman, B. Harmesen (29) schoenmaker, A. Nijenhuis (64) arbeider en H. Goorkate (65) metselaar. Secedina gaat zorgen voor de drie kinderen van 10, 8 en 6 jaar uit het tweede huwelijk van haar man. Van de vier kinderen uit het eerste huwelijk van Hendrik zijn de twee jongste meisjes van 17 en 13 jaar nog thuis. De oudste zoon, Hendrik Gerrit Theodoor, is eerst als bakker in de leer gegaan bij zijn

*Hendrik van Asselt,
oprichter van het
familiebedrijf.
(Foto: L. van Asselt)*

Joop van Asselt en haar zus Marie omstreeks 1915. (Foto: Atelier Brincker, Zutphen).

vader en begint later voor zichzelf in Lochem. Anna Wilhelmina, genoemd naar haar grootmoeder van vaders kant, is verhuisd naar Bennekom.

Hendrik overlijdt op 24 augustus 1876 en hij is dan 70 jaar oud.

Opvolger

Secedina overleeft haar man 14 jaar. De oudste zoon uit het tweede huwelijk van haar man, Christiaan Gerrit, helpt zijn vader dan al jaren in de bakkerij.

Opeens staat hij in het bevolkingsregister ingeschreven als "Hoofd van het huisgezin". Hij is zijn vader dan blijkbaar opgevolgd, maar in welk jaar dat gebeurt staat er niet bij. Christiaan Gerrit trouwt met Johanna Everdina van Zadelhoff op 29

maart 1877. Later woont hij in zijn ouderlijk huis. Het lijkt erop dat Christiaan Gerrit eerst bij zijn schoonouders heeft ingewoond. Zijn beroep is nu "broodbakker" en dat staat in de kolom "Ambt, Hoofdberoep of Beroep waarvoor men het hoogst is aangeslagen. (Elke soort bepaald aanduiden; voor gepatenteerden in overeenstemming met het patent)" Deze "gepatenteerden" zijn mensen die een vergunning nodig hebben om hun beroep uit te oefenen zoals bakkers. Voor die vergunning is patentrecht verschuldigd. Dat is een rijksbelasting, maar gemeenten moeten deze bedragen innen. De bedrijven zijn ingedeeld in klassen naar grootte en omzet. Christiaan Gerrit en zijn vrouw krijgen in Nederland één zoon, Willem, Gustaaf, Frederik, Jan, geboren op 16 februari 1880. Dat zijn geen namen die in de

familie Van Asselt gebruikelijk zijn. Hij is dan ook genoemd naar zijn grootvader van moeders kant. Op 22 november 1882 emigreert het gezin "naar Amerika" zoals in het bevolkingsregister ambtshalve staat. Waarschijnlijk gaan ze naar de Verenigde Staten. De kans is groot dat ze terecht komen in de kolonie Holland in de staat Michigan. Die plaats is gesticht door de Nederlander dr. A. van Raalte (1811-1876).

Een belangrijke tak van nijverheid daar is de uit ons land overgebrachte beschuifabricage. De plaats is inmiddels een stad geworden en de Holland Rusk (beschuit) Company is rond 1910 de grootste ter wereld.

Van Christiaan Gerrit van Asselt is blijkbaar bekend dat hij van plan is te emigreren, want in de gegevens van het kadaster komt hij niet voor als eigenaar van de bakkerij. Het onroerend goed, zoals huis en erf, zijn niet officieel aan hem overgedragen. Dat gebeurt wel aan zijn jongste broer Peter Garrit Hendrikus. In het bevolkingsregister is als zijn beroep ingevuld: winkelier, maar hij is ook brood-, koek, beschuit- en banketbakker. Later komt het in de familie Van Asselt nog eens voor dat broers elkaar opvolgen.

Raadslid

Was het zijn broer maar enkele jaren gegeven om het familiebedrijf voort te zetten, Peter Garrit Hendrikus staat bijna 35 jaar aan de leiding. Van 1869 tot 1875 is hij gemeenteraadslid. Zijn installatie vindt plaats op 7 september 1869 en hij legt dan de eed af ten overstaan van wethouder G. van Tricht. Zijn benoeming eindigt op 23 september 1875. In de raadsnotulen uit die periode zien we dat hij niet zo vaak aanwezig is en dat heeft vermoedelijk te maken met zijn zware beroep van bakker. Hij trouwt in Hengelo (Gld)

De Dorpsstraat in Steenderen rond 1920. Voor de winkel knecht J. Weezenaar, die met een kar brood gaat bezorgen.

*Finis 1. opening inschrijving buffet.
 Bij opening der inschrijving blijkt dat is
 aangeschreven als volgt:*

*C. Hendrik Steenderen f 91.14.
 J. Boogman Steenderen f 83.-
 H. Heezen Steenderen f 80.
 J. C. H. v. Asselt Steenderen f 76.*

Agendapunt 1 van de tiende vergadering van het bestuur van N.V. Vergadergebouw Concordia in Steenderen, 1906. Hieruit blijkt dat P.G.H. van Asselt de laagste inschrijver is als pachter van het buffet.

met Johanna Margaretha Brethouwer. Zij is geboren in Aalten.

Dertien kinderen

Peter Gerrit Hendrikus en zijn vrouw krijgen 13 kinderen. Eén jongen, Herman, overlijdt als hij bijna een half jaar is. Zijn vijf broers worden allemaal bakker:

- Hendrikus Jan, geboren 6 april 1878 gaat in de leer bij bakkers in Zutphen, Wijhe en Boskoop. Hij vestigt zich 17 augustus 1899 in Arnhem.
- Jan Hendrik, geboren 5 augustus 1888 krijgt zijn opleiding van zijn vader. Op 17 september 1919 vertrekt hij naar Arnhem om zijn broer te helpen. Drie jaar later trouwt hij en begint een bakkerij in Epse, dan gemeente Gorssel.
- Peter Gerrit, geboren 25 september 1892, laat zich op 14 april 1906 uitschrijven in Steenderen en vertrekt naar Arnhem. In 1926 is hij getrouwd en dan vestigt hij zich in Linde. Later verplaatst hij zijn zaak naar Vorden en die bakkerswinkel is nog steeds in het dorpscentrum te vinden met zijn (achter)kleinzoon als bakker.
- Christiaan Peter, geboren op 2 maart 1885 en Anne Willem, geboren 20 juli 1896, zullen hun vader opvolgen in Steenderen.

Van de zes dochters heeft Johanna Margaretha geen goede gezondheid. Ze overlijdt als ze 21 jaar is. Margaretha Petronella, geboren 15 juni 1881 gaat eerst bij haar ouders in het huishouden werken en later bij haar broer Christiaan.

Secedina Johanna Leonora, die precies een jaar ouder is dan haar zus Margaretha, verhuist op 23 januari 1923 naar een ander adres in Steenderen. Later gaat ze naar Hummelo, Arnhem en Drempt waar ze met een boer trouwt. Zij is genoemd naar de derde vrouw van haar grootvader en de stiefmoeder van haar vader. Geertruida Henrica overlijdt als ze nog geen jaar oud is. Als er weer een dochtertje is geboren op 6 december 1890 noemen de ouders het kindje opnieuw Geertruida Henrica naar haar tante, een stiefzus van haar vader. Johanna Petronella (Jopie of Joop) geboren op 21 september 1894, is twintig jaar als haar

vader sterft. Ze helpt dan al jaren in de winkel en blijft dat doen als haar broer Christiaan haar vader is opgevolgd en opnieuw als haar andere broer Anne Willem de leiding heeft over het familiebedrijf. Johanna Petronella trouwt niet, want "Er is gewoon niet voor iedere vrouw een man", zoals H. van Andel-Schipper (de oudste vrouw van Nederland) zegt in een interview.

Dat komt niet door een vrouwenoverschot, maar is een gevolg van standverschillen. Een winkelster trouwt niet met een boer, want hij wil liever een vrouw die op een boerderij is geboren en het boerenleven van huis uit kent. Trouwen met een arbeider of knecht was voor een winkelster in die tijd beneden haar stand. De jongste dochter, Hermina gaat op 2 juli 1935 naar Hummelo.

Andere huisgenoten

Weegtoestel uit de negentiende eeuw, mogelijk uit de tijd van de oprichter. Alle latere generaties bakkers maakten er gebruik van. (Foto: L. van Asselt).

Behalve zijn vrouw en kinderen heeft Peter Garrit Hendrikus nog andere huisgenoten:

- zijn stiefmoeder Secedina, de derde vrouw van zijn vader. Zij heeft voor hem gezorgd sinds zijn vijfde jaar. Secedina sterft op 20 januari 1890.
- kostganger of commensaal Lambertus Kloekhorst. Hij is geboren op 4 april 1832 in Deventer. In 1909 komt hij vanuit Den Haag naar Steenderen, waar hij al op 13 augustus 1910 komt te overlijden. Hij is 20 jaar ouder dan het hoofd van het gezin, zijn gastheer. Het is niet bekend of hij vanwege zijn gezondheid naar deze omgeving komt. Ook in die tijd gaan mensen graag naar het oosten van het land, omdat de lucht daar gezonder zou zijn. Dat is in het midden van de negentiende eeuw niet anders als de schrijver J.F. Oltmans naar Steenderen komt.
- zijn stiefzus Geertruida Henrica. Haar naam komen we tegen in een brief van 23 november 1908 aan het gemeentebestuur. Daarin vraagt dominee P.N. Pikaar als administrateur van het Armengilde in Steenderen toestemming het tiendrecht af te kopen. Dit recht, een soort vruchtgebruik, is in het bezit van "mejuffrouw G.H. van Asselt". Het Armbestuur is eigenaar van een stuk grond, plaatselijk bekend als "Pastorietiend". De opbrengst van dit bouwland is voor de stiefzus van bakker Van Asselt. Volgens de Tiendwet 1907 vervallen deze rechten en op 13 januari 1909 doet Geertruida Henrica dan ook afstand. Zij ontvangt hiervoor een afkoopsom van f 31,68. Ze sterft op 5 mei 1922 en haar grafmonument is nog steeds aanwezig op de openbare begraafplaats in Steenderen.

Naast de gezinleden zijn er nog inwonende personeelsleden, zoals: de dienstboden Hendrika Hissink, geboren 15 augustus 1874 en Berendina Rietman, geboren 15 november 1868. Ook de bakkersknecht Johannes Weezenaar, geboren 27 augustus 1873. Hij verhuist in 1891 naar Doetinchem. Willem Pieter Brethouwer, gaat na 3 jaar terug naar Bennekom, want hij heeft zijn opleiding tot bakkersknecht voltooid.

Zaal Van Asselt

Behalve een bakkerij had Hendrik van Asselt een café en een kruidenierswinkel. Hij noemt het café "In de zon" en dat is in zijn tijd een heel gebruikelijke naam voor zo'n onderneming. Zijn zoon wil die naam handhaven, maar het horecabedrijfje niet.

Tante Dina en tante Marie bij de grote etalage. Links de toegang tot de winkel.

De ondergeteekende verklaart dat *J. v. Asselt* wonende te *Steenderen* heeft gehuurd de ^{grote zaal} van de N. V. „Vergadergebouw Concordia” op *23 februari 1911* voor den tijd van *af 12 uur* om daarin te houden een *dansepartij* waarvoor ^{hij} verschuldigd is de som van *f 10,-* overeenkomstig art. 16. van het huishoudelijk reglement.

De Secretaris,
STEENDEREN, den *22 februari 11* *p.o. H. Heegen*

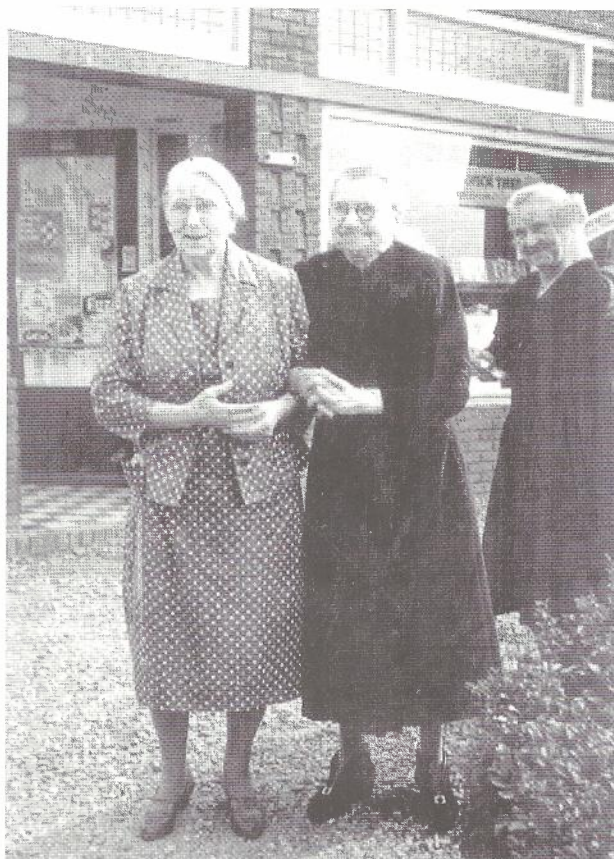
ONTVANGEN van *J. v. Asselt*
wonende te *Steenderen* de som van *f 10,-* voor zaalhuur, overeenkomstig bovengenoemde conditiën.

STEENDEREN, den *23 Feb 1911* *W. Brethouwer*
De Penningmeester,

Een kwitantie van de concierge van het vergadergebouw Concordia. J. van Asselt-Brethouwer heeft voor 23 februari 1911 de grote zaal gehuurd voor een danseest

De ruimte die dan vrijkomt gaat hij verhuren als plek voor vergaderingen en activiteiten als het ijken van maten en gewichten, verpachtingen en inschrijvingen voor bijvoorbeeld "heelgras" en "peppels". Als er een nieuw vergader- en feestgebouw geopend is aan de Dorpsstraat moeten die verpachtingen en inschrijvingen voortaan daar plaats vinden.

Voor bakker Van Asselt is dat een strop, maar misschien kan hij het horecagedeelte pachten van dat gebouw met de naam Concordia.

Buffethouder

Er zijn vier inschrijvers voor het buffet van het vergader- en feestgebouw en ze komen allen uit Steenderen. P.G.H. van Asselt krijgt het contract, maar hij tekent de overeenkomst niet meteen, want hij heeft bezwaar tegen de prijzen. Hij wil dranken zoals kwast (uitgeperste citroen met water en suiker), bier en rode bessenwijn verkopen voor vijf cent per glas en met de kermis voor het dubbele. Uiteindelijk gaat het bestuur van Concordia akkoord. Een jaar later vraagt de buffethouder om hem "in kennis te stellen van data van openbare vergaderingen".

Blijkbaar komt het nogal eens voor dat P.G.H. van Asselt niet in Concordia aanwezig is tijdens zo'n bijeenkomst. Voor het publiek betekent dat: geen consumpties, terwijl de buffethouder inkomsten misloopt. Hij blijft tot medio 1908 de pachter van het buffet. De daaropvolgende twee jaar verzorgt A. Heezen het horecagedeelte.

Daarna, van 1912 - 1914, is P.G.H. van Asselt opnieuw de buffethouder en in 1913 is hij zelfs de enige gegadigde. Als hij de grote zaal wil huren om er een "dansfeest" te houden, wil het bestuur van Concordia hieraan niet meewerken. Het kan alleen als de bestuursleden het tarief vaststellen. Het ziet er naar uit dat de verhoudingen minder

hartelijk zijn dan vroeger. Kort daarop overlijdt de buffethouder en in juni 1915 deelt de voorzitter mee "dat de Weduwe Van Asselt niet op de aanbieding van het Bestuur omtrent het buffet is ingegaan". In oktober van dat jaar blijkt dat "de pachtster van het buffet andermaal om inschrijving is verzocht". Tenslotte heeft "mejuffrouw de Weduwe Van Asselt" ingeschreven voor f 20,-- tot 1 januari 1916.

Het jaar erop wil zij voor het eerste halfjaar nog maar f 35,-- betalen, terwijl ruim vijf jaar geleden nog f 50,-- tot f 60,-- per zes maanden een gebruikelijk tarief was. Nu de Eerste Wereldoorlog is begonnen, breken er moeilijke tijden aan voor de economie en die van Steenderen vormt daarop geen uitzondering.

Na een actief leven, overlijdt Peter Garrit Hendrikus op 6 december 1914. Zijn weduwe is dan hoofd van het huishouden. In het bevolkingsregister staat achter haar naam in de kolom "beroep" niet langer "zonder", maar "winkelierster". Blijkbaar is "bakkersvrouw" geen beroep in die tijd! Eerst staat ze haar man bij in zijn zware werk en nu zorgt ze ervoor dat hun zoon Christiaan Peter, geboren op 2 maart 1885, zijn beroep als bakker zo goed mogelijk kan uitoefenen. Ze vraagt vergunning aan bij de gemeente om een "elektromotor van drie PK" in gebruik te

De bakkerskar met een nichtje en twee neefjes van de kinderen Van Asselt, (1955).

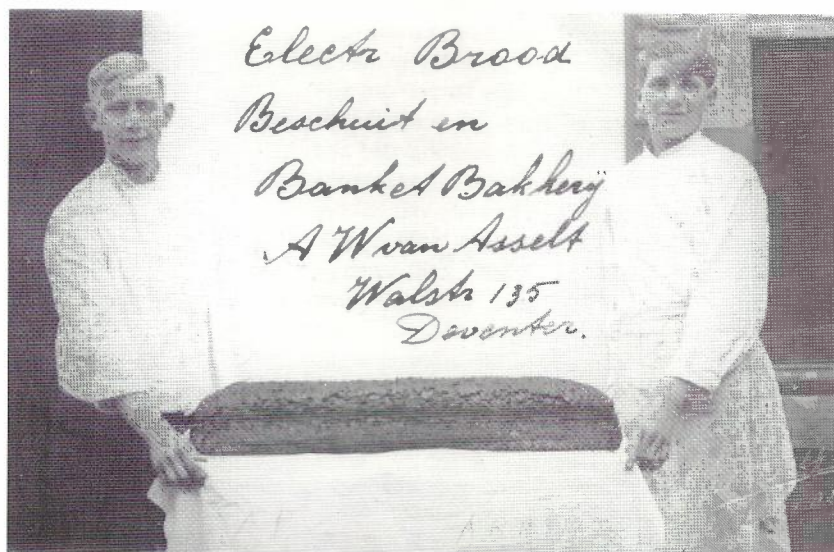
nemen voor het "in beweging brengen van kneedmachines". Die vergunning in het kader van de Hinderwet 1875 valt in de brievenbus op 24 november 1923. De aanvraagster is tien dagen daarvoor overleden. Christiaan woont dan met zijn twee zussen in het grote pand aan de Dorpsstraat. Marie doet het huishouden en Jopy beheert de winkel. Christiaan laat boven de kassa de portretten ophangen van de oprichter en zijn vrouw.

Nieuwbouw

In 1932 geeft Christiaan opdracht om de schuur te verbouwen tot bakkerij en stalling. Tot dan is de bakkerij gevestigd in het oude hallehuis, maar dat gebouw wil hij laten afbreken. De stalling moet blijven, want bezorgen gaat nog steeds met paard en wagen. In het dorp gebeurt dat door de knecht, maar in het buitengebied doet Christiaan het zelf. De bakkers hebben het gebied in wijken verdeeld en bakker Van Asselt bezorgt in Rha, Olburgen, de Luur en de Emmer. De knecht gebruikt de kar met drie wielen en Christiaan spant zijn paard voor de kar met vier wielen. Boven in de vroegere schuur komen drie (slaap)kamers, zodat ze daar kunnen wonen tijdens de sloop en de nieuwbouw. Christiaan legt de eerste steen op 18 mei 1933 en die gedenksteen naast de voordeur is er nog. De gemeente geeft de aanbouw een huisnummer, want die is nu van bestemming veranderd.

Christiaan is verliefd geworden op zijn buurmeisje Engberdina Loman. Ze is elf jaar jonger dan hij en de dochter van kleermaker Zweer Jan Loman. Ze trouwen op 21 november 1935. In het nieuwe huis is ruimte genoeg. De twee zussen van Christiaan wonen er en gemiddeld vijf personeelsleden zijn hier intern zoals Gijsbertus Gijsbrants, geboren 30 oktober 1910. Hij blijft drie jaar in Steenderen en later is er Jan Wagenvoort, geboren 26 december 1915, die ook na drie jaar

Deze jongens uit Deventer tonen een roggebrood van 16 pond

vertrekt in dit geval naar Lochem. Daarna komt Jakob Geerlings, geboren 29 mei 1917. Na zijn opleiding, die toen kennelijk drie jaar duurt, gaat hij naar Deventer. Dan is Johannes Weezenaar, geboren 27 augustus 1873, teruggekomen naar Steenderen. Hij heeft al voor de vader van Christiaan gewerkt als bakkersknecht. Nu blijft hij van 1926 tot 1939 om dan naar Enschede te verhuizen.

Bakker Van Asselt en zijn vrouw hopen in hun mooie grote huis hun eigen kinderen groot te brengen, maar die wens gaat niet in vervulling. Dat is verdrietig, maar het betekent ook dat ze geen opvolger hebben voor het familiebedrijf.

Timmermansoog

Christiaan heeft als winkelier regelmatig contact met het ijkkantoor aan de Bakkerstraat in Arnhem. Deze instantie houdt toezicht op de maten en gewichten. In de oneven jaren vindt controle plaats: "hoewel visitatie ook op andere tijden zeer noodig blijft". Die visitatie of bezoek aan huis of bedrijf gebeurt dan door de politie. In een jaar dat er controle is, gaat de winkelier met zijn gewichten e.d. naar een centrale plaats in het dorp waar mensen van het ijkkantoor aanwezig zijn. Vroeger gebeurde dat in het café van de grootvader van Christiaan en later in "Zaal Van Asselt" van zijn vader. Nu moet je je melden in gebouw Concordia. In 1937 wordt de IJkwet van 1869 vervangen door een nieuwe wet, waarbij de "keuring van de modellen dezer weegtoestellen moet plaats vinden, gepaard aan een toezicht ter plaatse van gebruik". Er wordt niet alleen gekeken of de gewichten het juiste tegenwicht bieden, maar ook of het weegapparaat goed is opgesteld. De gemeente maakt een lijst met namen en adressen van gebruikers van "meet- en weegwerktuigen zoals weegbrug, bascule, balans, snelweger, benzinepomp en dergelijke". Bakker Van Asselt heeft een bascule en een snelweger in de bakkerij.

De laatste is in gebruik om deegporties af te wegen. De bakker en zijn knechts maken er een sport van om dat zo nauwkeurig mogelijk te doen. Ze hebben een timmermansoog, want het gewicht is meestal direct goed. De bascule, een brugbalans met ongelijke hefboomen, staat eveneens in de bakkerij en dient om zakken meel te wegen. In de winkel is een weegschaal met koperen bakken. De ene schaal is rond voor de eveneens koperen gewichten en de andere heeft een tuit om erwten en bloem eruit te laten glijden in een (punt)zak.

Voor Christiaan zit de zware dagtaak er pas op als hij ook zijn administratie heeft gedaan. Hij zit dan achter zijn forse secretaire waarin tientallen vakjes zijn gemaakt. Zo kan hij rekeningen en dergelijke sorteren. Het fraaie meubelstuk is nog in het bezit van de familie.

Tweede Wereldoorlog

Voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog is er schaarste aan voedsel, kleding en brandstof. Een distributiesysteem moet de oplossing brengen.

Tegen inlevering van bonnetjes is een beperkte hoeveelheid van allerlei goederen te koop zoals brood en kruidenierswaren. Koffie en thee kan ook Christiaan van Asselt niet meer leveren, want die zijn er gewoon niet meer. De winkelier heeft veel werk met de bonnen, die hij op kaarten moet plakken.

In die tijd vragen negentien (!) kruideniers en bakkers aan de gemeente om op woensdag om 13 uur te kunnen sluiten. Toestemming van het plaatselijk bestuur is nodig omdat dit onder de Winkelsluitingswet 1930 valt. Op 30 augustus 1943 schrijft burgemeester D. Konijnenburg dat "tweederde van het aantal kruideniers - waaronder de grootste - het verzoek hebben onder-teekend". Wie bedoelt de burgemeester-in-oorlogstijd met "de grootste"? Dat is zonder twijfel C. P. van Asselt aan de Dorpsstraat in Steenderen. Het is wenselijk dat het verzoek wordt ingewilligd, want:

- "in verband met de administratie verbonden aan de distributiemaatregelen"
- "ten einde de winkeliers in de gelegenheid te stellen hun leveranciers, die allen op meer dan 12 K.M. afstand van deze gemeente wonen, te bezoeken".

Nog steeds is er in de huidige Steenderense Winkeliers Vereniging (SWV) discussie over het al of niet gesloten zijn op woensdagmiddag.

Nu Christiaan wat op leeftijd is gekomen, moet er een oplossing worden gezocht voor de bedrijfsvoering. Zijn elf jaar jongere broer, Anne Willem, is bereid naar Steenderen te komen en de leiding van de bakkerij op zich te nemen.

Christiaan en zijn vrouw gaan in de aanbouw wonen, waar deze harde werker tien jaar later overlijdt. Het is al eens eerder voorgekomen dat broers elkaar opvolgen. Als Christiaan Gerrit in 1882 emigreert naar Amerika, draagt hij het bedrijf over aan zijn jongste broer Peter Garrit Hendrikus.

Anne Willem is geboren op 20 juli 1896 in Steenderen. Hij is genoemd naar de moeder van zijn grootvader: Anna Wilhelmina. Van veel namen bestaat dan een "mannelijke" en een "vrouwelijke" vorm. Voorbeelden zijn: Herman-Hermina; Peter-Petronella; Hendrik-Hendrika.

Op 15 augustus 1912 vertrekt Anne Willem naar Arnhem, waar zijn oudste broer al jaren een bakkerij heeft. Daar leert hij het vak, want thuis heeft zijn vader immers assistentie van zijn tweede broer Christiaan. Op 3 mei 1921 komt hij terug naar Steenderen, maar drie jaar later gaat hij weer weg, nu naar Deventer, waar hij een bakkerij overneemt aan de Walstraat vlakbij het cen-

trum. Dan leert hij Johanna Wilhelmina Jebbink kennen. Ze schelen maar een paar maanden in leeftijd en ze trouwen in 1924. Alledrie hun kinderen, twee zoons en een dochter, worden in Deventer geboren.

Drie generaties Van Asselt bij de eerste bedrijfsauto.

Hun oudste zoon krijgt dezelfde namen als zijn oom van vaderskant, namelijk Christiaan Peter. Hij is de beoogde opvolger in een tijd dat van beroepskeuze nauwelijks sprake is.

Als oudste zoon volg je gewoon je vader op. Discussie daarover is dan wel heel erg ongebruikelijk. Christiaan Peter gaat studeren aan de school voor Maalderij en Bakkerij in Wageningen. Deze opleiding is de beste in Nederland als je molenaar of bakker wil worden. De mobilisatie van 1939 gooit roet in het eten, want Christiaan (Chris) moet naar huis komen om zijn vader te helpen in de bakkerij. De oorlogsdreiging maakt de mobilisatie noodzakelijk en alle mannen van 18 tot 45 jaar worden opgeroepen voor militaire dienst. Ook de knechts van bakker Van Asselt in Deventer moeten zich melden in de kazerne. Gelukkig heeft Chris al de helft van zijn vakopleiding met goed gevolg afgelegd, maar verder studeren na 1940 is uitgesloten. Als je dat toch deed, moest je een verklaring tekenen waaruit bleek dat je het eens was met de Duitse bezetter en dat werd als landverraad beschouwd.

Naar Steenderen

In 1947 gaat het gezin naar Steenderen, waar de

ouders het bedrijf van oom Christiaan en tante Dina gaan beheren. Twee jaar later vieren bakker Van Asselt en zijn vrouw Anna hun zilveren bruiloft. Het feest wordt gehouden bij de overburen in zaal Beeftink.

Hun tweede zoon, Bernhard, is weinig in Steenderen, want hij studeert in Delft. Hun dochter helpt mee in de winkel en zo zet zij de familie-traditie voort totdat ze gaat trouwen. In Nederland is dit de tijd van de wederopbouw.

Het is een economisch zeer goede periode en dat geldt ook voor de familie Van Asselt. Jacob Geerlings is als bakkersknecht meegekomen uit Deventer. Hij heeft zijn opleiding gehad in Steenderen bij de broer van zijn huidige baas.

Behalve bakken moet hij ook het brood bezorgen en punctueel als hij is, staat deze rijzige man klokslag één uur 's middags naast zijn bakkerskar om op pad te gaan.

In 1948 maakt zoon Chris prachtig suikerwerk ter gelegenheid van het 50-jarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina. Deze specialiteit zal hij nog vaak uitoefenen en zo staat de Dorpskerk van Steenderen geruime tijd bij hem in de etalage... maar dan van suiker!

Chris trouwt met T. Wagenvoort. Zijn vrouw is afkomstig uit Deventer en haar ouders geven hun enig kind een goede opleiding. Ze kan zich ook in muziek bekwamen en speelt verdienstelijk piano. Zij schenkt haar man vijf zoons. Als ze in verwachting is van haar eerste kind, sterft haar vader. Haar man is het ermee eens dat ze hun zoon naar zijn schoonvader noemen en zo komt

Voor de bakkerij, omstreeks 1952, van links naar rechts de knechts J. Windmöller en A. Grotenhuijs en daarnaast A.W. en C.P. van Asselt.

de naam Lucas in de familie. Voor de kinderen en hun vriendjes is het een heerlijke tijd in de vijftiger jaren van de vorige eeuw. Als ze niet buiten spelen, is de grote zolder hun domein.

Kisten en stoven

Op die zolder wordt de was gedroogd bij slechter weer. Ook staan er de "kisten van de tantes" vol met prachtig handwerk zoals merklappen.

Misschien zit de knipmuts van oma er nog in en de babymutsjes die eveneens van fijne kant zijn gemaakt door de zussen van de bakker. Verder zijn er speculaasplanken waarvan sommigen door opa zijn gebruikt. Het kan zijn dat hij ze zelf heeft uitgesneden. Dan staan er nog heel wat stoven, die met speciale spijkertjes zijn voorzien van initialen zoals B, R en V. In een houten stoof staat een test en dat is een potje waarin je gloeiende kooltjes doet, die in dit geval afkomstig zijn uit de houtoven van de bakker. Zo dient die stoof als voetenwarmer bijvoorbeeld tijdens kerkdiensten. Als op zondag mensen uit het buitengebied van Steenderen en Toldijk naar de kerk komen in het dorp, zoals de families Breukink, Rummelink en Vleemingh, zorgt bakker Van Asselt dat de stoven mét de kooltjes klaar staan. De tantes, de zussen van de bakker, hebben dan de bestelde boodschappen gereed. Iedere klant heeft een winkelboekje en de bak-

kersknecht komt elke week langs om de bestellingen op te nemen, die hij een dag later bezorgt. Sommige klanten hebben een heel bijzonder privilege. Ze hoeven maar één keer per jaar te betalen. De rekening die ze dan krijgen, is letterlijk ellenlang.

Een jaar nadat Christiaan Peter (Chris) is getrouwd, komt er een "wagenloods" voor de "berging van bakfietsen" zoals in de bouw aanvraag staat. De stalling in de aanbouw is vervallen, want dat huis wordt geschikt gemaakt als woning voor de moeder van de schoondochter van de bakker.

Zo'n bakfiets heeft drie wielen met daarop banden, die iets dikker zijn dan die van een fiets, maar dunner dan van een motorfiets. J. Windmüller kan zich goed herinneren hoe hij met een kar vol brood, beschuit en koekjes over modderige, niet verharde, wegen moest rijden. Hij en de andere bakkersknechts maken altijd al lange dagen en dat neemt rond de feestdagen nog toe bijvoorbeeld met St. Nicolaas. Alles maken ze zelf zoals chocoladeletters, marsepein, borstplaat, pepernoten en suikerbeestjes.

Enkele weken voor vijf december gaat J. Windmüller 's avonds bij de mensen langs zodat ze hun bestellingen kunnen opgeven. Hij heeft van alle producten een "voorbeeld" (monster) bij zich. Die zitten in een houten gebakkist, die hij met een riem om zijn hals draagt.

Gejodeerd zout

In 1951 is er in Nederland discussie of de bakkers gejodeerd zout aan het brood moeten toevoegen of gewoon keukenzout kunnen gebruiken. Dat laatste zout bevat geen jodium. Op 19 april 1951 schrijft schoolarts A. Gerritsen uit Hummelo aan zijn collega's in dit gebied dat er veel struma of krop in deze omgeving voorkomt onder de kinderen. Bij die ziekte is de schildklier vergroot en dat geeft klachten in het halsgebied, want dit orgaan zit vlakbij het strottenhoofd. De schildklier speelt een rol bij de stofwisseling en om goed te kunnen functioneren heeft het orgaan jodium nodig. Bij onvoldoende toevoer van dat mineraal zwelt de schildklier op. De oplossing is: voedsel en water gebruiken waar genoeg jodium in zit. In overleg met J. Buurke, "gemeentegeneesheer" in Steenderen worden watermonsters genomen bij de pompen van de scholen.

Nergens is waterleiding en zo heeft de openbare school een geslagen waterpomp op tien meter diepte, de "Christelijke lagere school" een pomp op een welput van vijf meter diep en de "Rooms-Katholieke lagere school" gebruikt een "geslagen handzuigpomp op acht meter diep".

Op 1 juni is de conclusie dat er genoeg jodium in het water zit om de "gebruikers te behoeden voor het optreden van krop". Toch blijkt het een lan-

*Huishoudbeurs in zaal
Beeftink in Steenderen*

delijk probleem te zijn en op 17 december 1951 schrijft de waarnemend burgemeester dat Steenderen is "aangewezen als gemeente waar slechts brood voorhanden mag zijn of mag worden vervoerd, dat in plaats van met keukenzout is bereid met gejodeerd zout, en waar in broodbakkerijen geen ander voor consumptie doeleinden geschikt keukenzout aanwezig mag zijn dan gejodeerd zout".

Behalve de politie en de Keuringsdienst van Waren, afdeling Zutphen, krijgen bakker A.W. van Asselt en zijn collega's hiervan bericht.

Die andere bakkers zijn:

Gebrs. Ten Hoopen	A	61
H.C. Boogman	B	35
H.J. Rutten	A	106
B.J. Bosch	B	33
G.J. Willemsen	A	161
J.H.B. Grob	B	96
P. Wolters	C	52
Th.J. Jansen	D	25
H.J. Aalderink	C	89
H.J. Sprenkeler	D	141
J. Eggink	C	172
J.G. Staring	D	151

De vroegere gemeente Steenderen is in die tijd ingedeeld in wijken. De plaats zelf is wijk A, Bronkhorst, Rha en Olburgen zijn wijk B, in Tol-dijk is dat C en in Baak hebben de huizen letter D. Het huisnummer kan om de 10 jaar veranderen als er woningen zijn bijgebouwd. Op 1 janua-

ri 1960 komen er straatnamen en het systeem van nummeren zoals we dat nu nog kennen. Zo heeft de familie Van Asselt in de loop van de tijd wel zes adressen, maar zonder te verhuizen: in 1845 is dat A 2, in de overlijdensakte van Hendriks eerste vrouw Geertruida Nijkamp; in 1876 A 4, als Hendrik zelf is overleden; in 1881 A 5, op een lijst van vergunninghouders vanwege de Drankwet; in 1923 A 9, in een aanvraag voor een Hinderwetvergunning; in 1937 A 11, op een lijst van het IJkwezen (controle maten en gewichten); in 1960 zijn de adressen - en nu nog - Dorpsstraat 29 en 31

Huis voor senior

Zoals zijn oom opdracht geeft om te bouwen en verbouwen in 1933, zo laat ook zijn neef Chris verschillende wijzigingen aanbrengen op bouwkundig gebied. In 1958 komt er een garage, want dan is er een auto aangeschaft voor het bedrijf. In 1961 moet er een "huis voor senior" komen zoals in de bouwaanvraag staat. In dit vrijstaande huis gaan niet alleen de ouders van de bakker

wonen, maar ook zijn schoonmoeder. Het voorstel is afkomstig van tante Anna, de moeder van de bakker. Zij overlijdt 25 jaar later en overleeft haar man met 19 jaar.

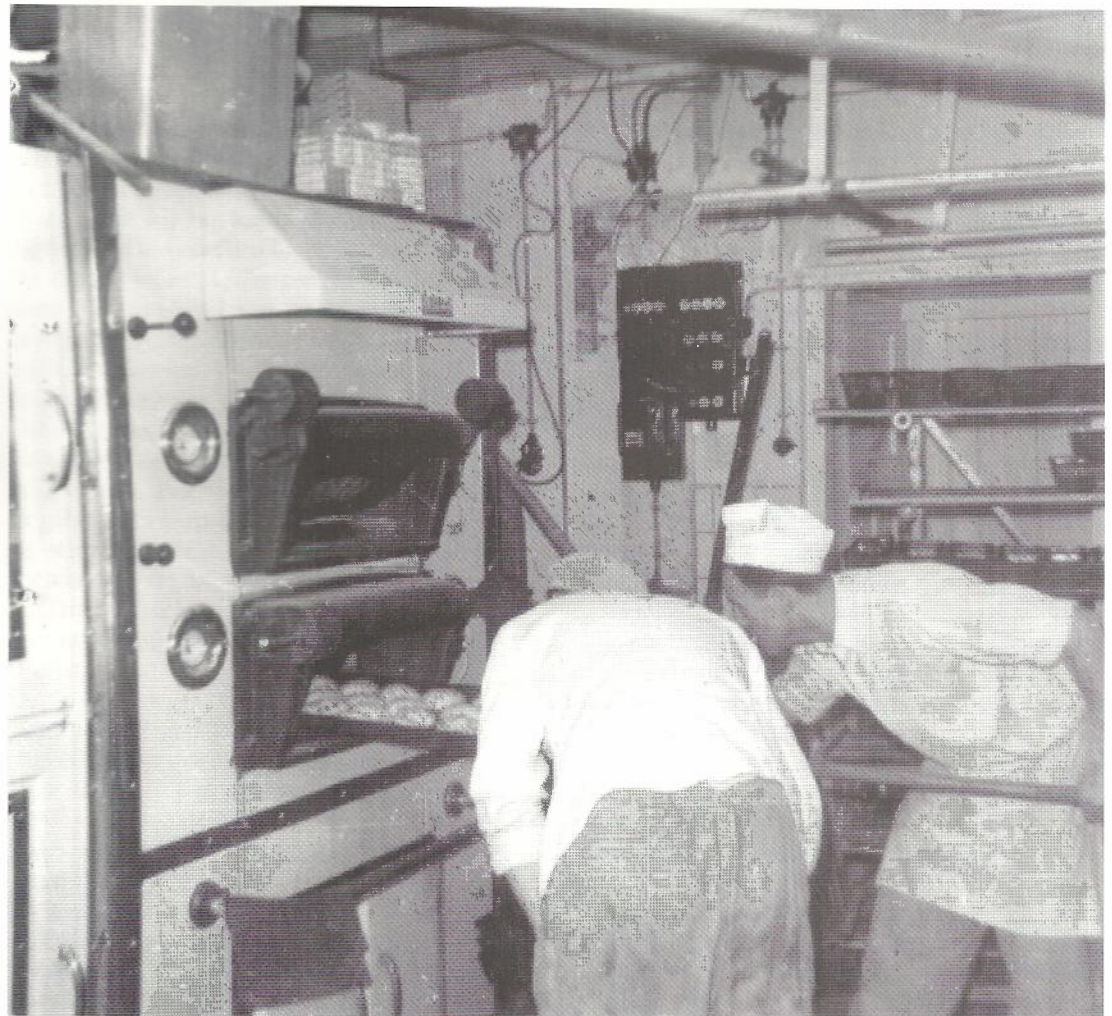
In die tijd wordt ook gebakken voor een familielid in Arnhem. Hij heeft een zaak in de stad en een in Elden, een dorp ten zuidwesten van Arnhem. D. Pasman-Hulshof werkt op zaterdag.

Zij heeft dan al een rijbewijs en brengt het brood en banket naar Arnhem.

In 1959 is er een kleine huishoudbeurs in zaal Beeftink aan de Dorpsstraat. C.P. van Asselt is er aanwezig met een mooie presentatie van zijn bakkerijproducten. Zijn slagzin is "Wat van Asselt maakt, dat smaakt".

M. Knipping-Wolbrink heeft bij de familie Van Asselt gewerkt, zowel in de winkel als in het huishouden. Zij is van mening dat "het hartelijke mensen waren bij wie ik veel heb geleerd". Zo maakt ze onder leiding van T. van Asselt-Wagenvoort speciale gerechten klaar uit het kookboek van een bekende Haagse huishoudschool. In 1963 zijn er grote veranderingen in het bedrijf.

De elektrische oven met C.P. van Asselt en J. Windmöller.

Eerst komt er een andere broodkamer, want de ruimte waar vroeger het brood moest afkoelen, komt nu bij de winkel. Dat wordt een zelfbediening, de voorloper van de supermarkt.

De eigenaar speelt daarmee in op landelijke ontwikkelingen. Hij is goed op de hoogte van wat er leeft, want hij is zeer actief in zijn beroepsvereniging, de Bakkerspatroonsbond. Voor deze werkgeversorganisatie neemt hij ook examens af voor het beroep van bakker. In zijn woonplaats is hij voorzitter van de Steenderense Winkeliers Vereniging.

Naast zijn drukke werkzaamheden vindt hij nog tijd om de functie van diaken in zijn kerkgenootschap op zich te nemen. Bovendien zingt hij jarenlang in het koor Zanglust, dat nu Sanclust heet.

Zelfbediening

Het is wel wennen aan de veranderingen in de tot zelfbediening omgebouwde winkel. Dat geldt zowel voor de klanten als de winkelier.

Vooraf voor de bakkersvrouw is de overgang groot. Ze moet nu toezicht houden of de winkelmeisjes de voorraad goed aanvullen en zelf achter de kassa zitten.

De klanten weten al snel hun weg te vinden, maar voor vers vlees en zuivelproducten kunnen ze niet terecht, want de verkoop daarvan is beschermd. Wel is er kaas en gesneden vlees beschikbaar. De verpakte levensmiddelen zitten in een gondola en dat is een kast die je kunt draaien.

Zoals ook bij zijn vader en grootvader het geval was, zijn er in de tijd van bakker Chris en zijn vrouw personeelsleden intern.

In de keuken, er is een kook- en een eetkeuken, zitten soms wel tien mensen aan tafel. A. Klompenhouwer-Harmsen herinnert zich die tijd nog goed. Zij helpt op zaterdag met koken en afwassen als de bakkersvrouw in de winkel moet zijn. Vaak gaat ze wandelen met baby Jan, de jongste zoon van de familie.

Brand

Als de zelfbediening bijna 10 jaar bestaat, breekt op de bovenverdieping brand uit en dat wordt eerst niet onderkend. Het is op een zaterdag in oktober tegen kwart over elf 's morgens als je in de winkel een brandlucht kunt ruiken. T. van Asselt-Wagenvoort herinnert het zich nog als de dag van gisteren. De vrouw van de bakker houdt aanvankelijk het hoofd koel: ze waarschuwt het winkelmeisje dat boven is, laat deuren en ramen sluiten en belt de brandweer. Op de verdieping staat het dan al vol rook. De sirene van de brandweer loeit om tien minuten voor twaalf, maar er melden zich geen brandbestrijders bij de familie Van Asselt. De leden van de vrijwillige

brandweer vinden het vreemd dat de sirene wel tien minuten te vroeg afgaat, zeker een vergissing, denken ze..... In Steenderen werd het brandalarm iedere zaterdag om 12 uur 's middags beproefd zoals dat nu op de eerste maandag van de maand gebeurt.

Sluiting

Aan de buitenkant van het huis lijkt de schade mee te vallen. Binnen zijn de gevolgen van rook en bluswater groot. De brandlucht is zo erg dat je wekenlang niet in huis kunt slapen. Het is om moedeloos van te worden als blijkt hoeveel spullen beschadigd zijn of verdwenen. Misschien is de brand wel de nekslag geweest voor het familiebedrijf. Eerder hebben de ouders al gemerkt dat een van hun zoons misschien wel de zelfbediening wil overnemen, maar niet de bakkerij. Deze huisgenoten weten immers als geen ander hoe onregelmatig de werktijden van een bakker zijn en hoe vermoeiend een warme werkomgeving is. Een jaar later, in 1972, stopt C.P. van Asselt met de bedrijfsvoering. Enkele jaren daarna komt er in het pand een bloemenzaak en nu is er een kapsalon. Zo worden er op deze plek in de Dorpsstraat in Steenderen nog steeds zaken gedaan.

Bronnen

Oud Archief Steenderen (OAS) Nr. 161
Nieuw Archief Steenderen (NAS):
Nrs. 175 - 834 en 979;
Archief 1940 - 1990: Nr. 281 en
Nr. 1.773.11

Dank aan T. van Asselt-Wagenvoort uit Holten voor het beschikbaar stellen van de foto's uit het familiearchief.

Tot zover het verhaal over de geschiedenis van de mensen uit de familie Van Asselt. In een volgend nummer hopen we u iets te vertellen over de panden die ze bewoonden en de verbouwingen die er plaatsvonden, kortom de bewoningsgeschiedenis.

M. v.d. H.

Tot slot een fraai 'Panorama Steenderen'. Rechts van de kerk, in de voorste bebouwing, het oorspronkelijke Hal-lehuis. Dat is in 1933 afgebroken en waar nu Kapsalon Ellen is gehuisvest, werd destijds de bakkerij van Van Asselt gebouwd.

Voor een ander in militaire dienst

Arend Patricus Vleemigh wordt op 3-10-1825 geboren op het Huis te Weerde, als zoon van Geurt Vleemigh en Geertruida Wijers. Begin 1846 wordt hij bij loting aangewezen om zijn dienstplicht te vervullen bij de Nationale Militie. De oorlog tegen de Belgen is al lang voorbij, maar toch voelt hij weinig voor het leger; een gevoel, dat veel hedendaagse lezers met hem zullen delen. Bovendien is er thuis volop werk op de boerderij van ruim 72 ha.

Gelukkig voor hem is het in 1846 mogelijk de dienstplicht aan een ander over te doen.

Willebrordus Bonifatius van Oost is 30 jaar oud en geboren te Utrecht. Hij woont te Dieren, waar hij getrouwd is met Harmina Ditsel, de 28-jarige dochter van de Dierense schoenmaker Hendrik Jan Ditsel. Een beroep heeft hij niet en veel werk is er in die tijd niet te vinden in de omgeving van Dieren.

Ook voor hem is het een uitkomst in het leger de plaats van Arend Vleemigh in te kunnen nemen; mits er wat tegenover staat natuurlijk.

Men gaat niet over één nacht ijs; de afspraken worden in een notariële acte vastgelegd.

Daarvoor verschijnen beiden op 20-4-1846 bij notaris Van Tricht te Steenderen.

Zij tonen het certificaat, dat de Militieraad te Arnhem de ruil heeft goedgekeurd, en tevens het bewijs, dat Vleemigh hiervoor f 25,00 heeft betaald.

Dan verklaart Willebrordus van Oost, dat hij bereid is de plaats van Arend Vleemigh bij de Nationale Militie in te nemen onder voorwaarde, dat hij, als hij aan al zijn verplichtingen heeft voldaan, van Arend Vleemigh ontvangt de som van 200 gulden met daarboven 4% rente. Vleemigh dient dit bedrag vooraf te storten in de kas van het onderdeel, waarbij Van Oost wordt ingelijfd. In 1858 zal Arend Vleemigh op de helft van de grond van het Huis te Weerde een nieuwe boerderij stichten, het huidige Emmerweg 12, waar de familie Breukink een forellenkwekerij heeft. Vóór 1875 komen deze "contracten van plaatsvervangings" in Steenderen een enkele keer voor. Vanaf 1875 wordt er veel meer van deze regeling gebruik gemaakt en treffen wij ieder jaar wel een dergelijke acte.

Wij zien het tarief nogal stijgen; waarschijnlijk is er steeds meer werkgelegenheid buiten het leger. Het valt op, dat de meeste plaatsvervangers geen schrijven hebben geleerd.

De plaatsvervanger is eigenlijk een beroepsmilitair, niet betaald door de overheid, maar door een burger.

Bron:
Notarieel archief van Steenderen,
RAG 0168 inv 4166

Anton Metz

In Memoriam Verdi Breukink

Het bericht dat Verdi van Leuvensteijn-Breukink plotseling is overleden deed mij onmiddellijk denken aan de leegte die haar overlijden zal achter laten voor haar man en diegenen die haar dierbaar waren.

Verdi van Leuvensteijn-Breukink was een veelzijdig iemand, die veel voor de gemeenschap heeft gedaan. Ik heb haar leren kennen in haar rol als herbergierster van de Gouden Leeuw te Bronkhorst. Zonder opsmuk, prettig in de omgang en geen blad voor de mond nemend. Haar kennis van Bronkhorst in het algemeen en de restauratie van veel woningen in Bronkhorst, heeft zij vastgelegd op film en dia's. Zij heeft vele lezingen over Bronkhorst verzorgd voor diverse verenigingen, platte-landsvrouwen avonden in een groot gedeelte van Gelderland en daarbuiten.

Bij de oprichting van het maandblad "De Achtste Steen" heeft zij mede aan de basis gestaan en heeft als redactielid van het eerste uur een heel belangrijke bijdrage gegeven aan het succes van "De Achtste Steen". Van het artikel in het februari nummer over de begintijd van de "De Achtste Steen" heeft ze nog net kennis kunnen nemen.

Aan de wieg van De Zwerfsteen

Ook voor de Historische Vereniging heeft Verdi vanaf de oprichting in 1992 haar steentje bijgedragen. Door haar belangstelling voor de geschiedenis en kennis van mensen in onze gemeente heeft zij een grote bijdrage gehad in de totstandkoming van De Zwerfsteen en het verzorgen van redactionele artikelen.

In het eerste nummer van de Zwerfsteen uit 1992 is het voorwoord van Verdi. Een mooie passage, hieruit afsluitend met een gedicht wil ik u niet onthouden.

Zij schrijft o.a.: "Vanaf de verschijning van het plaatselijk informatieblad "De Achtste Steen" was ik daar 10 jaar redactielid van en het zal de lezers niet ontgaan zijn, dat ik interesse heb voor de plaatselijke geschiedenis. Bij het snuffelen naar mijn familie herkomst hoefde ik niet ver van huis te gaan.

'Wat doe je er mee!', wordt er dan geroepen, 'Ik leef nu!'

Ja, dat doe ik ook, maar we staan wel op de

schoulers van allen, die ons voor gingen.

En wat ze deden en hoe ze dachten, is voor mij toch waardevol en vaak leerzaam om te weten. Zij maakten deel uit van deze gemeenschap en met hun daden en gedachten vormden ze mede onze omgeving. Immers: in 't verleden ligt het heden. In het NU wat komen zal.... In onze Historische Kring willen we zinvol met de historie van Steenderen bezig zijn en daartoe wil ik u van harte uitnodigen. Mijn historisch gevoel wordt onderstreept door de volgende regels, die ik aantrof op een foto van Steventje Hoogenkamp. Ze is mijn overgrootmoeder en leefde rond 1900:

*'t Is net alsof ze bij ons zijn
die van ons gingen
alsof ze ons omringen
met tere zorg
Uitwisseling van gedacht'
Duurt voort in eeuwigheid
Zij, die van gingen
Inspireren ons*

Het voorwoord eindigt met de zin: Dat onze vereniging en haar blad een heel lange weg beschoren mag zijn en dat er veel 'goede dingen' uit voort mogen komen, wenst van ganser harte....

Verdi van Leuvensteijn-Breukink

Vanaf deze plaats wil ik onze dankbaarheid tonen voor het vele werk wat Verdi voor onze vereniging heeft gedaan. Het voorwoord van toen zegt veel over de persoon Verdi.

Het leek mij heel toepasselijk dit stukje in het in memoriam op te nemen.

Wim Achterkamp, Voorzitter.